

BİR GENÇ EFENDİNİN DEFTERİNDEN

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

HİKÂYE

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0230
Edebiyat: 053
Tür: Hikâye

BİR GENÇ EFENDİNİN DEFTERİNDEN
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

Hazırlayan
Abdullah Ezik

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü ve Son Okuma
Dr. Hazal Bozyer

VakıfBank Kùltür Yayınları

Büyükdere Caddesi
No: 97 - Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISBN 978-625-6385-39-9

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Haziran 2023

BİR GENÇ
EFENDİNİN
DEFTERİNDEN

MEMDUH ŞEVKET
ESENDAL

HAZIRLAYAN
ABDULLAH EZİK

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

1884'te İstanbul'da doğdu. Edirne Sultanisi'nde başladığı idadi eğitimine İstanbul Mülkiyesi'nde devam etti. Fransızca, Rusça ve Farsça öğrendi. 1906'da katıldığı İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından 1908 yılında müfettiş olarak atandı ve bu vesileyle yurdun birçok farklı bölgesini ziyaret etme şansına erişti. Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşuyla birlikte Anadolu'ya geçti ve Atatürk'ün yanında yer aldı. Galatasaray ve Kabataş Liselerinde tarih-coğrafya öğretmenliği yaptı. Bakü, Kabil ve Tahran gibi şehirlerde elçilik görevlerinde bulundu, daha sonra milletvekilliği yaptı. 16 Mayıs 1952'de Ankara'da vefat etti.

Eserleri: *Ayaşlı ile Kiracıları* (roman), *Vassaf Bey* (roman), *Otlakçı* (hikâyeler), *Mendil Altında* (hikâyeler), *Sahan Külbastısı* (hikâyeler), *Veysel Çavuş* (hikâyeler), *Bir Kucak Çiçek* (hikâyeler), *İhtiyar Çilingir* (hikâyeler), *Hava Parası* (hikâyeler), *Bizim Nesibe* (hikâyeler), *Kelepir* (hikâyeler), *Gödeli Mehmet* (hikâyeler), *Miras* (roman), *Güllüce Bağları Yolunda* (hikâyeler), *Gönül Kaçanı Kovalar* (hikâyeler), *Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar* (anı-mektup), *Kızıma Mektuplar* (mektup), *Oğullarıma Mektuplar* (mektup), *Mutlu Bir Son* (hikâyeler).

ABDULLAH EZİK

1995, İstanbul doğumlu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde başladığı Türk Dili ve Edebiyatı lisans eğitimini 2017'de, Yeni Türk Edebiyatı yüksek lisans eğitimini ise 2021'de tamamladı. Aynı süreçte Otto-Friedrich-Universität Bamberg'in Oriental Studies departmanında misafir öğrenci olarak bulundu. Florida State College at Jacksonville'deki English Language Institute eğitimini 2018'de, English as a Second Language programını ise 2019'da bitirdi. *Sanat Kritik, Ova, Kitap-lık, Öykü Gazetesi, Argonotlar, K24, Artfulliving, İAN Edebiyat, KE Dergi'*de çeşitli yazı, şiir ve söyleşileri yer aldı. Doktora eğitimine Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı ana bilim dalında devam eden Abdullah Ezik, *Sanat Kritik, Ova* ve Alakarga Yayınları'nda editör, FMV Işık Üniversitesi'nde ise öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

İÇİNDEKİLER

Hanende Hayım	9
Dedikodu	15
Türk Dursun	21
Muzaffer	27
İntikam	89
Seza'nın Kocası	93
Sayı mı, Yazı mı?	103
Veysel Çavuş	121
Kivi	131
Pazarcılık	139
Bir Genç Efendinin Defterinden	143
Bir Cinayet	151
Hamit İçin Bir Yazı	165
Komiser	175
Taş Havan	183
İki Arkadaş	191
Yeni Vali	199
Ev Kurdular	207

BİR GENÇ EFENDİNİN DEFTERİNDEN

HANENDE HAYIM

Kaza merkezinin biricik hanendesi,¹ çingene Toma'nın saz takımı bülbülü, bütün rakı meclislerinin şenliği, bütün saz, söz düşkünlüğünün sevgilisi hanende Hayım Efendi... Kırk yaşlarında kadar tahmin olunabilir, orta boylu, sakalsız, bıyiksız, ihtiyar kadın yüzlü, çipil gözlü, kadın gibi ince dik sesli, fakir bir adam. Otuz sene var ki buralarda rakipsiz hanendelik ediyordu.

Onun gördüğü takdiri pek az sanatkar görmüştür. Hakında bütün şehir halkı, bütün hemşehrileri derler ki: "Hayım gibisi bu vilayette değil hatta İstanbul'da bile güç bulunur." Ve âdeta bir darb-ı mesel² olmuş söz vardır, derler ki: "Hayım gibi bağlarda bağırırsan, sesin değirmen kızını da bostan bekçisini de uyandıracak..."

Hayım'sız geçen eylentiler, düğünler sayılmıyor, hatta bazen gençler âleminde iki yerde birden istenildiğinden, arada mücadele olduğu da görülüyordu. Lakin ne faydası vardı ki bu takdirkârlıklar, bu teveccühler Hayım'ın karnını doyurmuyordu. O, senelerden beri, bu her sınıf halkın düğünlerini, eğlencelerini şenlendirmiş ve doğrusu çekilmez kahırlarını, eziyetlerini çekmiş olduğu halde, bugün yine de açtı. Arkadaşları çingeneler gibi yaz olunca orak biçmeye, ekin indiği zaman demiryolu ambarlarında kileciliğe gidemiyor. Çingeneler, kışlık zahirelerini yazdan teda-

1. Hanende: Şarkıcı.

2. Darb-ı mesel: Atasözü.

rik edip aile geçindirdikleri hâlde o, bir tek başına geçinemiyor, çok defalar gece okuduktan, söyledikten sonra sabahleyin tefini koltuğuna sıkıştırıp, arkasında rengi yeşile dönmüş redingotu ile odasına, aç dönüyordu.

Genç iken bir türlü, şimdi bir türlü derdini çektiği bu halkı gayet yakından tanıyordu. Kimden para çıkacağını, hangi ziyafette karnını doyurabileceğini, nerelerde parasını yarın sabaha bırakıp sonra da unutup vermeyeceklerini evvelden bilir ve kimin kimden ödünç para alıp onu kimlerle, nerede yediğini; senelerce süren bir alacaklı davasının, nerede şarkılarını, gazellerini, sema-illerini okuyup bahşişlerini aldığı pek güzel hatırlar, filan bey yahut ağa bu sene kışlağını değer fiyatla satmış diye duyunca, kaç gece sonra, nerede bir ziyafet olacağını kestirirdi. Beylerin, ağaların, memurların, gençlerin ayrı ayrı meşreplerini anlar, kim kime tutkundur, kim kimin rakibi sayılıyor, pek kolaylıkla ağâh olur, sonra kim saz çalmaya başlayınca sarhoşluğu arttırıp yanındakine hulus çakmaya başlar, kim saz aleminde alışveriş lakırdısı etmekten hoşlanır, kim rüşvet işlerini saz söz arasında bitirmeye meraklıdır; kimler aşıktır, ariftir, zarif görünmek müptelasıdır, kimler seslerini güzel zanneder ve okumak isterler, hepsini bir bir bilir. Rüşvet meselesi halledilince gidip işi olan kimseden bir cigara ister, bir tütün parası alır, sesini güzel zannedenlere bir gazel okumasını rica eder. Tutkunlara, müptelalara mânâlı, iğneli şeyler okur. Hasılı bir çaresini bulup bir menfaat ucu çıkarmaya bakardı. Ancak bu kadar tetkikata, malumata rağmen işte kırk senedir, denilebilir ki yalnız ölmeyecek kadar geçinebilmiş ve esaslı hiçbir menfaat de elde edememiştir. İhtiyarlık çöküyor... Bugün hâlâ: “Hayım’ın üstüne hanende olmaz!” diyenler, bir gün gelip diyecekler ki:

“Adam! Hayım’ın hanendeliği de bir zamandı!..”

O zaman Hayım ne yapsın?...

Bir akşam, bir gençler meclisinde hiç yoktan bir gürültü çıktı. Büyük kavga, rezalet oldu, lamba söndürüldü. İş dayak oyununa bindi. Hayım, tefini koltuğuna sıkıştırıp bir aralıktan sıvıştı, kaçtı. Odasında birkaç zeytin tanesi ile bir parça ekmeğini kemirirken, bu para işine bir yol bulmak gerektiğini iyice düşündü. Yoksa hanende Hayım, sokaklarda sürünerek aç ölecek! Oturdu, uzun uzadıya hesapladı ve hiç kimseye bir şey söylemeden, klarnetçi Sarı'dan yüz kuruş ödünç alarak, Edirne'deki akrabasının ziyaretine gitti.

Aradan bir zaman geçtikten sonra şehirde bir havadis duyuldu ki: Güya Hayım, Edirne'de evleniyormuş!.. Yok canım, Yahudi çıldırdı mı? Hem nasıl evlenir?... Evlenir ya! Ne bilirsin, muayene etmedik ya!..

Aradan biraz daha geçince bu rivayet daha kuvvetle dönmeye başladı: “Hayım, bir şekercinin kızını almış, kız gayet güzelmiş!” “Hımm! Gayet güzel miymiş!..”

Sakalını eline alıp derin düşünenler oldu. Bazıları, birbirlerinin yüzlerine baktılar. Şehrin üstünde sanki bir haram tatlılığı uçtu. Herkes birbirine sormaya başladı ve birkaç gün içinde anlaşıldı ki Hayım, bir fakir şekercinin kızı ile evlenmiş. Ancak kız, Edirne'nin müstesna bir güzeliymiş. Nasıl oldu da bu kız, bu ihtiyar Yahudi'ye vardı diye taaccüp edenler bile oldu.

Nihayet günün birinde Hayım çıkageldi. Eski redingotunu değiştirmiş, bir kat, az kullanılmış bir ceket takımı giymiş. Fesini düzeltilmiş. Herkesin yüzüne sırtıp duruyordu:

“Ne o Hayım Efendi, hanım uğurlu kademli olsun. Bu nasıl oldu böyle, hiç haber de vermezsin, bize bir düğün borcun var!” diyenlere:

“Canım, başım üzere, buyurun!” diye cevap verdi.

Hayım, düğün yapacak, ancak parası yok. “Parası yoksa ne çıkar? Hayım bizimidir, biraz yardım ederiz!” dediler. Ha-

yım'ın oturduğu evde bir büyük düğün hazırlandı. Memleketin ne kadar ileri gelen ağaları varsa, mesela, Ragıp Ağa'nın Hüseyin Ağa... Poturlu, kuşaklı, fakat okur yazar, arif, zarif eski hovardalardan, hâlâ zengin sayılabilir bir adam. Gene eski ayyaşlardan, Meclis idare azasından Rifat Ağa gibilerini ve bütün beyleri –elbette pek ihtiyar, pek hatırlı beyler gelmediler- ve Hâkim Efendi ile Şerriye Kâtibi de dahil olduğu hâlde, küçüklü büyüklü bütün memurları davet ettiler.

Hayım'ın karısı kızıl kumral saçlı, yüzü biraz çilli, fakat pek taze, pek sevimli bir kız. Getirilip o akşam meclise takdim olundu ve Kaymakam Hüsnü Bey'in yanına oturtuldu. Düğünde diğer Yahudi aileleri de var; ancak onlar içeride ayrı bir odada oturuyorlar. Hâkim Kâmil Efendi, biraz baygınlaşır gibi oldu ve Şerriye Katibinin kulağına dedi ki: “Mevlâna, burada şöyle tenhaca, ağıyardan hali bir yer, bir odacık filan bulunmaz mı?..”

Gelin eşbeh bir kız, gözlerinin içi gülüyor. Ayrı ayrı herkesin yüzüne bakıyor; fakat hiç kimse onunla konuşmaya cesaret edemiyordu. Nasıl olur? Sonra geline sulandı, derler. Mecliste sanki bir resmiyet, bir ağırlık vardı. Birçoklarının kalplerinde mesele, derhâl ciddiyet peyda etmiş oldu. Mesele bir eğlenceden ibaret olduğu unutuldu. Birtakım gençler, hatta ihtiyarlar, orta yaşlılar “Gelin bana baktı da güldü!” diye düşünmeye başladılar. Kaymakam Hüsnü Bey bile kendi kendine diyordu ki:

“İnsan bir ihtiyatsızlık edip bu kıza alaka etse, Allah hıfzetsin, insanı memuriyetten de azlederler..”

Böyle düşünmekle beraber, gelin oyuna kalktığı zaman, çalgıcılara bir lira verdi. Onu görünce bütün beyler para vermeye başladılar, çoğu birer altın veriyorlardı. Tuhaftır, servetlerinin son parçalarını yiyen ve sebebini bilmeyerek günden güne fakirleşen, birbirini dolandırmaya, birbirini aldatıp geçinmeye başla-

yan bu halkın, bu gece nasıl tatlı bir sahavetleri³ vardı. Çalgıcılar bir hayli para topladılar. Hele güveyi oynatırken, ortalık biraz daha sarhoşlaşmış, biraz daha kafalar dumanlanmıştı. Hayım'ın doğrudan doğruya alnına yapıştırmaya başladılar. Hemen herkes, küçük büyük... Ancak Hâkim Efendi ile Şeriyye Kâtibi böyle şeyi kendilerine yakıştıramadılar, bunu bir nevi aşağılık saydılar.

Düğün hemen sabaha kadar devam etti. Birkaç kişi pek ziyade sarhoş olup sızdı. Birkaç kişi de kim bilir nelere gücenip mesele çıkarmak istedilerse de idare olundu ve netice hoş geçti.

Bu ziyafette bulunmayan beylerden birkaçı, birkaç gün sonra Hayım'ı görünce sitem edip dediler ki:

“Bizim canımız yok mu? Biz düğünde bulunmadık, bize de bir ziyafet vereceksin.”

“Hayım'a ziyafet vermek can baş üstüne! Ahbap şen olsun, ancak malum ya!..”

“Canım, sen para düşünme, onu biz aramızda hallederiz... Öyle de oldu, birkaç akşam sonra bir ziyafet daha verildi. Fakat bu defa, o kadar umumi, öyle resmi bir ziyafet değil, şöyle yirmi, yirmi beş kişilik. Bir âlem; Rahela, atlas kaplı bir kürkü omuzlarına almış geldi, misafirlerin içinde oturdu. Daha latifi keşfolundu ki Hayım'ın karısı da hatırı sayılır güzel seslerdenmiş... Ooooh be! Ne ömür!..”

O zaman ora piyasalarının en revnaklı şarkısı:

“A benim rûh-ı revanım, seven ölsün mü seni,”⁴ idi. Âşıklar neşeden sermest⁵ oldular. Sabahlara kadar içtiler. Gerçi öyle büyük bir taşkınlık olmadıysa da görünüyordu ki işler gayet tehlikeliydi. Kadın deyince evlisinin, bekârının gözleri dumanlanı-

3. Sahavet: Cömertlik.

4. "Hâl-i nez'imde acırsın sevdiğim dinle beni/ A benim rûh-i revânım seven ölsün mü seni" mısralarıyla başlayan Şevki Bey'in Hicaz şarkısı.

5. Sermest: Esrik, sarhoş.

yordu. Hayatlarında kadın ile oturup derin bir sohbet edememiş, kadın ile birlikte bir eğlenceye gidememiş, kadın ile ancak mahdut bir daire içinde bunalıp kalmış olan bu adamların Rahela'nın tazeliğinden sermest olmuş, akılları şaşırılmış görüp de yarın bir vaka zuhur edebilmesinden korkmamak kabil olmazdı. "Hayım ne akla hizmet edip de buna cesaret etti?" diyenler de oldu. Hiç kimse bu halkın birbirini murakabe⁶ altında tutmaya başlayacağını hatta hükümet heyetinin bu murakabeyi teyit edeceğini düşünmedi. Biraz zaman geçip de Hayım'ın evinde eğlenceler teakup⁷ edince, rakipler birbirini yalnız bırakmamaya başladılar. Hatta, ansızın meclise Kaymakam'ın geldiği bile oldu. Bazı ufak tefek vekayi de olsa bile ehemmiyeti yoktu. Birçokları Rahela'nın kendini sevdiğini, ancak bir fırsat bulup da hâlini ifade edemediğini zannediyorlardı. Artık bağlarda, evlerde, gazinolarda âlemler tertip olunmaz, herkes meclisi, eğlenceyi Hayım'ın evinde hazırlatır olmuştı.

Hayım, şurada burada sürünmekten kurtuldu. Arkasına yeni siyah bir redingot diktirdi. Evini değiştirip münasip bir eve çıktı. Belliydi ki altı ay içinde bir hayli para biriktirmiş bulunuyordu. Hatta bir iki celep Yahudi ile hayvan alışverişine de ortaklığa girişti.

6. Murakabe: Denetleme.

7. Teakup: Birbiri ardınca gelme, takip.

DEDİKODU

Kim olduğu belli değil, birisi demiş ki: “Evrak m¼d¼r¼ İzzet Efendi'nin Sandıklı'da bir sevdiği, ondan da bir çocuğu var!”

Cavide Hanım, İzzet Efendi'nin halası kızı, kırk beşlik dul bir hanım, kocası ¼lm¼ř, kızlarının evinde damatları, çocuklarının evinde de gelinleri istemedikleri için eski tanidiklarından, dostlarından bir hanımın evinde sığıntı oturur, d¼nyaya yarar işi kalmamış bir hanım... Bunu işitti, y¼ređi yandı, hemen t¼t¼n tabakasını torbasına koydu, yeldirmesini sırtına geçirdi, İzzet Efendi'nin hanımını g¼rmeye gitti.

İzzet Efendi'nin hanımı Fıtnat Hanım, bahçede erik pestili kaynatıyormuş. Kolları sıvalı, etekleri beline sokulmuş, ayakta dolaşıyor. Cavide Hanım yabancı olmadığı için hemen orada, bahçede kabul ettiler. Mutfak iskemlesine oturdu, lakırdıya nereden başlayacağını bilemedi.

Mevsim yaz, bahçe g¼zel, Fıtnat Hanım şen, beslemesi g¼ller y¼zli, hepsi g¼le sevine pestil kaynatıyorlar.

“Anlaşılan bunların olan bitenden haberleri yok! Gafil kadın! Hiç erkeğe inan olur mu?”

Cavide Hanım nasıl etsin de derdini s¼ylesin! şimdi deli kadının pestil kaynatacak g¼n¼ m¼?

“Ne o Cavide Teyze, pek d¼ř¼n¼yorsun! Gene bir kederin var galiba?”

Cavide Hanım içini çeker:

“Dertsiz adam olur mu kızım?” diye İzzet Efendi’nin büyük kızı Sıdıka’ya cevap verir. Biraz geçer, Cavide Hanım tekrar içini çeker ve İzzet Efendi’nin hanımına:

“Bu çocukların dünyadan haberleri yok. Ayol herkes diyor, ki İzzet Efendi’nin Sandıklı’da bir sevdiği, bir de çocuğu varmış. Siz ne biçim insanlarsınız böyle?”

Kimse aldırmadı. Getirilen kahveyi içtiler. Fıtnat Hanım, hiç kaygısız:

“Kızım, gel şu fincanları al!”

Cavide Hanım sordu:

“E, sen kendinden sormadın mı? Ne diyor? Vardır diyor mu?”

“Sordum, ‘Ne vakit olmuş, benim haberim yok!’ diyor.”

“Aaa, inanma Fıtnat Hanım inanma, Allah bilir yalandır, kim bilir sevmiştir. Erkek kısmına inanmak olur mu?”

İzzet Efendi’nin büyük kızı:

“Cavide Hanım Teyze, hani İzzet Efendi’den ummam, diyordun?”

“Diyordum ama baksana, herkes söylüyor! Elbet bir aslı vardır.”

“Ya varmış Cavide Hanım, hem bir de mini mini çocuğu varmış!..”

“Aman patlasın, tövbe...”

“A, neye patlasın! Benim kardeşim değil mi?”

“Kardeşin ama nasıl kardeşin?..”

“Üvey kardeşim.”

“Ona üvey kardeş denir mi?”

“Denir ya!”

“Piç ayol...”

“E, piç olsun, piç kardeşim olur...”